

NYERGES ANDRÁS: JÓ VÉR

A *Jó vér*: egy karrier története. A regény hőse, Östör Bálint alacsony sorból indul. A Gróf Bánffy Dezső Állami Főgimnáziumban paraszti származása miatt keserves éveket él át — egészen addig, amíg egy agilis páter, no meg a történelmi hangulat, fel nem fedezi a fajtisztaságában rejlő őserőt, a magyar faj fennmaradásának legfőbb zálogát. (Nyerges egyébként a népi irók ideológiáját vizsgálva tudományosan is körüljárta ezt a témát: *A harmadik út*-tal. *Magvető Almanach 1965/2*.) Östör csillaga tehát a nacionalista-soviniszta magyar fajelmélet egén tűnik fel, s hozzátéhetjük, cselekvő módon érez rá erre a helyzeti előnyre. Egyéniségének, jellemének torz vonásai már ekkor a felszínre kerülnek — s a későbbiek folyamán egyenes vonalú negatív fejlődési pályát mutatnak. Változik viszont a történelem, nagyot változik a társadalmi berendezkedés — Östör azonban már megtanulta a játékszabályokat. Vezető egyéniséget látott benne annak idején a fasiszta érzelmű Navarovszky páter; diákvezérnek akarja megtenni később a népi kollégium igazgatója; a kommunista Gyurcsó pedig a szocialista építés élharcosát látja benne. S valójában ez a döbbenetes ebben a regényben: hogy ettől a gazembertől, mint egy vállalat igazgatójától búcsúznak — hatalma teljes fényében, 1967-ben. A regény mondanivalójának hatósugarában így erősödik fel a közvetett — Östör karrierjének történetén keresztül bemutatott — társadalombírálat, s hadd tegyük hozzá: itt érhetjük utol Nyerges szemléletének egyoldalúságát. Ez a kritikai realista módon ábrázolt osztálytársadalmi kép kétségtelenül reális érintkezési pontokat talál 1945 előtt; méltán állítja pellengérré a 45-től 48-ig vérszívó életet élő kispolgári réteget éppúgy, mint az ötvenes évek dogmás, torzult-marxista szemléletét — a baj csak ezután kezdődik. Nyerges, a hibák jogos kritikájának tükrében mintha megfelelkezne az 56 utáni közéleti konszolidációról, a demokracizmus hatótényezőiről — a vállalatnál, ahol Östör igazgató, a határozatlan KISZ-titkár kivételével, mintha mindenki korrump, megalkuvó, család, dogmás tekintélytisztelő lenne; mintha csak a felszabadulást követő évek kispolgárságának feketepiaci konjunktúráit élnék újra.

Östör, pályafutása alatt mindössze egy helyen nem érvényesül: a népi kollégiumban. Mikecz Öcsi és Czinke figurájában itt az író a népi hatalommal lelkiismeretesen, becsületesen, kemény harccal élni kívánó típusokat rajzol — ők azok, akik kiközösítik Östört, demokráciájukból. Viszont róluk a továbbiakban nem esik szó. Pontosabban: Czikével egy pillanatra találkozunk — Östört hatalma teljének árnyékában Nyerges kopottnak, elesettnek, kiábrándultnak ábrázolja. Pedig alig hinnék, hogy a becsületesen küzdők sorsa általában ilyen lenne. Vagy Czinke volna az a következetes forradalmár, aki a Nyerges-lírában következetességéért a magánnyal fizet? A kommunista Gyurcsó alakjában mindenestre szemléletesebben összpontosul az író baloldal felé mutató „balos” kritikája; egyszerűbben: talán önkritikája is. Czinke sorsában mintha megsajnáltatná, magyarán a képviselt szemléletet. Gyurcsó ábrázolásában inkább a kritikai felhang erősödik. Mert végső soron ez az egyébként hithű kommunista „fedez fel” Östört a szocialista építés számára, az 50-es, 60-as években ő ad döntő lökést karrierjének. Képtelen észrevenni, hogy Östör számára csak *ennyiben* fontos az ő „atyai gondoskodása”; Östört, a célba érkezés pillanatában már alig érdekli az „öreg harcos” sorsa.

Nyerges mesteri módon építi a regény szerkezetét. A jelenben kezdi: Östört emberi-hivatali pályafutásának csúcán mutatja — majd visszakanyarodik a múltba, s a regény nagy részét ez az árnyalt, típusokat, szemléleteket gazdagon bemutató „igazolás”, „magyarázat” adja. Nemcsak a formai motiválás, de a pergő, fordulatos cselekményvezetés is rokonszenves bizonyítéka lehet Nyerges regényírói tehetségének. Tény, hogy a *Jó vér*-ben Nyerges a szemlélet, nézőpont kérdését tekintve is gazdagon él a műfaj adta lehetőségekkel. Mert ez a regény, akárhogy is, de lazított azokon a merev szemléleti határokon, melyek az utóbbi időben a költő Nyerges világát beszűkítették; s talán a további oldódás lehetőségeit is magában foglalja — műfaji konvenciókra való tekintet nélkül. (*Magvető Könyvkiadó 1969.*)

MAJOROS JÓZSEF